

HARCSA ISTVÁN – MONOSTORI JUDIT

Tévképzetek és tények a családszerkezet hosszú távú változásával kapcsolatban

Az előadás a következő két kérdéskörre fókuszál:

(1) A családszerkezet hosszú távú alakulásával kapcsolatos teóriák, tények alapján való kritikai értékelése. Egy nemrég publikált kutatásunk alapján, számunkra az a tanulság fogalmazódott meg, hogy nézőpont kérdése, hogy a családszerkezetben bekövetkezett hosszú távú változások milyen mértékben köthetők a demográfiai átmenetek gondolatához? Az adatsorok alapján, hozzánk az a megközelítés áll közel, mely szerint a családszerkezetben is inkább a hullámszerű változások a jellemzőek, tehát sem a lineáris, sem a szakaszolható átmenetekkel nem lehet kellő árnyaltsággal leírni a hosszú távú trendeket. Mindez azonban – már a hullámszerűség miatt – sem jelenti azt, hogy a parttalan kontinuitás lenne a jellemző.

(2) A hosszú távú családszerkezeti változások alapján milyen tanulságokat lehet megfogalmazni a család intézményének a fontosságával, illetve tartós fennállásával kapcsolatban? A kérdésfeltevés mögött az a társadalomtörténeti tapasztalat húzódik meg, hogy különböző korszakokban, változó intenzitással merül fel a család válságának tézise. A laikus, vagy szakmai alapon álló oksági magyarázatok többnyire egy-egy jellemző (dimenzió) kiragadására szorítkoznak, és nincsenek kellően beágyazva a szélesebb társadalmi és gazdasági folyamatokba.

Ha figyelembe vesszük az utóbbi közel hat évtizedben bekövetkezett társadalmi, gazdasági és politikai változásokat, akkor a családok ezekkel szembeni relatív intaktságát, illetve erre vonatkozó képességét legalább olyan meghatározónak minősíthetjük, mint az életüket befolyásoló nagyhatású strukturális folyamatokat. A „nagy” rendszerek legalább olyan törekvénynek bizonyultak, mint a családok, lényeges különbség azonban az, hogy utóbbiak túléltek az előbbieket.